

Lletres

Consuelo de Saint-Exupéry, la rosa del Petit Príncep, a Cadaqués

J. Víctor Gay

L'any 1964 la Selva de Mar va acollir una exposició en homenatge a Salvador Dalí que organitzà el poeta Carles Fages de Climent a la qual van ser convidats un seguit d'artistes d'arreu del món vinculats a Cadaqués i, naturalment, a la trajectòria vital i creativa del pintor de Figueres. En el catàleg d'aquella mostra figura Consuelo de Saint-Exupéry, com a escultora. No solament era amiga de Dalí, sinó que en aquella època també residia a Cadaqués, on va realitzar una sèrie d'obres, moltes de les quals dedicades a fer memòria del seu segon marit, el conegut escriptor i aviador Antoine de Saint-Exupéry, que havia desaparegut en acció de guerra el darrer dia de juliol de 1944.

Qui era Consuelo Suncín de Sandoval, vídua d'Enrique Gómez Carrillo abans de ser-ho de l'autor d'*El petit príncep*, amb qui s'havia casat el 1931? Una dona que després de compartir amb Antoine de Saint-Exupéry tretze intensos anys, el va sobreviure trenta-cinc anys més fins a morir el 1979, a l'edat de 78. Deixava una munió de vivències úniques i, com hem vist, en els darrers temps de la seva vida es vinculà i residí a casa nostra, tot seguint els consells de Salvador Dalí, a qui havia conegut i tractat a París durant els anys trenta i la dècada següent a Nova York.

Casament d'Antoine de Saint-Exupéry i Consuelo Suncín de Sandoval, a Agay, finca de la família de l'escriptor, el 23 d'abril de 1931. Cal observar el color fosc del vestit de la núvia, costum habitual de l'època.

Va ser un amor a primera vista entre dues persones totalment diferents

Una biografia apassionant

La biografia de Consuelo és apassionant i inseparable de la del seu famós segon marit, malgrat que el primer també va ser un personatge singular.

Consuelo Suncín de Sandoval va néixer el primer any del segle XX a El Salvador, país de volcans i sacsejades sísmiques. Segons va explicar ella, en el moment del part la terra tremolà i d'aquesta manera va venir al món, envoltada de la manifestació violenta de les forces de la natura. Cert o llegendari, sembla que aquesta arrel la va marcar per sempre.

Pertanyia a l'estament dirigent d'aquell país turmentat. La seva família era propietària de finques productores de cafè. La noia va rebre una educació polida, en violent contrast amb la misèria quasi permanent que envolta la majoria del poble salvadorenc. Aquesta educació va incloure una estada a París, on va conèixer Enrique Gómez Carrillo, un guatemalenc nascut el 1873, també molt culte i que ja s'havia casat dues vegades: el 1909, amb Aurora Cáceres, i el 1919, amb la famosa *tonadillera* espanyola Raquel Meller. Gómez Carrillo, que havia exercit de cònsol de Guatemala a París el 1898 i de l'Argentina vint anys després, era un periodista i escriptor reconegut del seu temps, amb una producció literària de la qual es recorden *El evangelio del amor* i, especialment, *La vida y la muerte de Mata-Hari*; Gómez havia tractat i conegut íntimament la famosa espia holandesa d'aquells anys de la Gran Guerra. Exercí el periodisme a Madrid, on dirigí el diari *El Liberal*. El 1926 va conèixer Consuelo a París. Ell tenia 53 anys i ella 25. Va

morir un any després. Les seves despulls reposen al cementiri parisenc del Père-Lachaise, properes a les de Consuelo, que esdevingué la seva hereva universal. Amb 26 anys, la jove vídua va rebre un llegat que incloïa un magnífic apartament a París, un xalet a la Costa Brava i propietats a l'Argentina.

Els catalans en la vida de Consuelo

Precisament l'anada a l'Argentina per fer-se càrrec de l'herència de Gómez Carrillo, el 1930, va propiciar la trobada amb el que havia de ser el seu segon marit.

El viatge el realitzà en el pailebot *Massilia*, on també viatjava el pianista català Ricard Viñes (Lleida 1875 - Barcelona 1943), format musicalment a França i que anava a Amèrica per oferir un seguit de concerts. La relació va ser fàcil per raó de l'idioma i pel fet que era un bon amic de Gómez Carrillo. En el decurs del viatge ell li va dedicar la composició *La niña del Massilia*.

També el literat i assagista francès Benjamí Cremieux (de condició jueva, que va morir als 56 anys al camp de concentració de Büchenwald) viatjava a l'Argentina per oferir un cicle de conferències, a la primera de les quals assistí Consuelo, després de ser acollida amb tot respecte per part de les autoritats del país. Després, en els salons de la Societat Amics de les Arts, s'oferí una recepció. I allà va aparèixer Antoine de Saint-Exupéry, que col·lidí físicament amb Consuelo. Els efectes van ser immediats. Antoine se l'emportà, a ella i als seus dos amics, el català i el jueu, a volar pel damunt de la capital. El pilot va fer tota mena d'acrobàcies i va dir que només tornaria a la calma si ella li prome-

La parella als Alps francesos, l'hivern de 1935.

tia un petó. Un parell de dies després es declarà i li demanà per casar-se tot seguit, envoltats de l'alegria de Viñes i Cremieux.

De fet el casament no tingué lloc fins un any després, el dia de Sant Jordi, a la residència de la família de l'escriptor. Saint-Exupéry ja havia publicat *Correu del sud* el 1928, i el mateix any del seu casament sortí a la llum *Vol de nit*, amb pròleg d'André Gide, que va esdevenir un èxit editorial, reconegut amb el premi Fèmina.

Va ser, per tant, un amor a primera vista i entre dues persones del tot diferents, per formació, origen i circumstàncies. S'endevinava que seria una parella que hauria de fer front a problemes seriosos. Però malgrat tot no es va trencar mai, encara que la convivència no va ser precisament tranquil·la.

Un difícil encaix

Els biògrafs de Saint-Exupéry no han estat benèvols amb la seva esposa: «Els que coneixien els seus gustos [els de l'escriptor] no es podien creure que desitgés seriosament casar-se amb una persona petita i morena i que no sols no era francesa,

Consuelo, ja vídua, treballant en una escultura del seu marit en el període d'estada a Cadaqués.

era sud-americana!», escriu Curtis Cate (1). Paul Webster defineix la parella en aquests termes: «Difícilment Saint-Exupéry hauria pogut escollir una dona que pogués oposar-se millor amb els conceptes socials i tradicionals de la seva família, malgrat que ell mateix havia manifestat la voluntat de trencar amb un estil de vida conservador» (2).

Tampoc els amics d'Antoine van acceptar mai que aquella dona, a qui van considerar sempre una intrusa, s'interposés en el cercle que havien creat a l'entorn de l'escriptor, des de la que va ser la seva primera relació amorosa, Louise de Vilmorin, fins a les seves germanes, especialment Simone, que en la biografia de l'escriptor dedica exactament cinc ratlles a la seva cunyada: «Algunes dones marcaren profundament la seva vida [la d'Antoine]. En primer lloc, Consuelo Suncín, la seva esposa. Es varen casar a Agay, el març de 1931 [es refereix al casament civil]. Aquest ésser fantàstic i *charmant*, d'una vitalitat inesgotable, va ser en el decurs de la seva existència [quan va escriure això Consuelo encara vivia] sempre envoltada de crisis materials, una permanent font poè-

tica. *El petit príncep* l'ha encarnat en el personatge de la rosa» (3). Entre els que tampoc van acceptar la presència de Consuelo en la vida d'Antoine hi havia la família Werth (a Lleó Werth li dedicà, precisament, *El petit príncep*) o el cosí d'Antoine, André de Fonscolombe, que —en tot cas un xic benèvol— escrigué: «Evidentment no es tracta d'una parella ideal, però és que n'existeix alguna?». No cal dir que el pretensió André Gide menyspreà, d'entrada, aquella *sudaca* menuda, com diríem ara mateix.

Tal volta la comtessa vídua de Saint-Exupéry, aparentment distant, el que en un llenguatge planer en diríem «tibada», va ser la que millor va acceptar la seva nora. Les relacions mare-fill són, per si mateixes, tot un capítol en la vida de l'escriptor i s'han recollit en les cartes que Antoine li adreçà. Consuelo i Marie de Saint-Exupéry van viure properes els darrers anys de les seves respectives vides: la vídua va adquirir un xalet a Grasse (departament dels Alps Marítims on se situa la Costa Brava), i Marie residí a la població veïna de Cabris, on va morir el 1972 als 97 anys. Set anys després ho féu Consuelo.

Una relació tempestuosa

Tal com havien pronosticat els amics i parents de la parella, les relacions entre marit i muller van esdevenir tempestuoses, però també molt més fermes del que molts haurien volgut.

Aquelles diferències evidents, d'origen nacional, social, familiar, cultural i fins idiomàtic, malgrat que Consuelo parlava francès —amb un accent pintoresc, com ho era l'espanyol d'Antoine—, no només no van impedir, sinó que van refermar

uns sentiments a voltes violents, sempre apassionats i, en qualsevol cas, permanents, més enllà de les infidelitats puntuals de l'un i de l'altra. Com també escriu Paul Webster: «Ningú sabrà mai si Consuelo va ocupar el centre dels seus pensaments en el moment de morir. Desgraciadament la ràdio de l'aparell emmudí abans de caure en mar» (4).

La publicació, a propòsit del centenari del naixement de l'escriptor, del llibre autobiogràfic de Consuelo *Memòries de la rosa*, que s'ha de llegir amb prudència, certament aporta més llum a les vivències en comú de la parella. Per exemple, s'hi relata la visita al despatx d'un advocat nord-americà per tramitar el divorci. Mentre discutien les condicions d'aquella separació, Antoine s'aixecà del seient, besà Consuelo a la boca i digué: «Al dimoni les lleis, t'estimo... i des d'aquell moment no es parlà més del tema» (5).

El fet és que després de la mort d'Antoine l'hereva va ser Consuelo (tret d'alguns manuscrits i altres objectes personals). Aquesta nova situació legal tampoc va ser del tot satisfactòria per a la família Saint-Exupéry, que va tractar d'allunyar la vídua. Però en tots els homenatges i celebracions que es van dedicar a l'escriptor-pilot sempre hi va ser present la que havia estat la seva esposa. Igualment fou en aquest període que ella recuperà la seva vocació d'escultora i realitzà un seguit de busts del seu marit que es van situar en els monuments amb què França honora la memòria de Saint-Exupéry. I també en aquesta etapa, recollint el consell de Salvador Dalí, Consuelo vingué a la Costa Brava i féu llargues estades a Cadaqués. El Mediterrani sempre l'havia captivat.

Consuelo Suncín va exposar com a escultora a la Selva de Mar, i a Cadaqués va realitzar una sèrie d'obres, moltes dedicades a fer memòria del seu segon marit

I

La Niña del Nisevilla

Ricardo Vinas, le pinnette
 aux mains d'ata de Colombe, me disait ~~chaque~~
 matin à l'oreille, chaque matin, me le disait
 - Consuelo, mon nite par une femme.
 Je n'ai à l'embrasser sur la joue,
 en s'amusant en quelques moments qui parfois
 me faisaient élever, tandis qu'il parlait
 la tête de la courtoisie espagnole, pour me
 s'acharner le langage, pour me ~~parler~~
 mes yeux ~~parfois~~ pour me préparer à lui dire
 cette phrase de voyage vers Buenos Aires.
 Et tous les jours je me demandais ce que dit
 Ricardo vouloir dire avec sa petite phrase
 maternelle.
 - Pourquoi - lui je me suis un ange, moi je
 me suis? Me n'ai je pas? lui dit je suis avec
 violence.
 - Je devrais faire, me se face à la fois
 de la rose vers je me, ~~parfois~~ ~~parfois~~, et puis me
 main entre la sienne.
 - Pourquoi, mon cœur d'écouter, ah, ce
 n'est pas mal... Depuis que son amour me ~~me~~
 balancé je me demande ce que veut elle. Et moi je
 pense ce qui est en moi, moi je suis ~~parfois~~
 par Paul ~~une~~ femme. J'ai mérité de me ~~entendre~~

Primera pàgina del manuscrit
de les Memòries de la rosa.

respecte que la figura de la rosa en el llibre més conegut de Tonio (com l'anomenaven els íntims) sigui un referent de Consuelo evidencia aquesta especial relació, més enllà de les respectives infidelitats que tots dos reconeixien. El 1940, en el moment en què França fou derrotada per Alemanya, Antoine no parà fins a garantir que Consuelo pogués arribar al sud del país, que es considerava el territori menys amenaçat per les tropes del Tercer Reich. I quan va fer estada als Estats Units, on va escriure la seva obra més coneguda (que possiblement no sigui la millor), també gestionà que Consuelo el pogués acompanyar.

«Dóna'm el teu mocador. Hi escriuré la segona part d'*El petit príncep*. Aquesta història finalitzarà quan el Petit Príncep doni el mocador a la Princesa. Ja no seràs una rosa amb espines, seràs la princesa que en el seu somni sempre espera el retorn del Petit Príncep. Et dedicaré el llibre. No em puc consolar de no haver-ho fet amb la primera part». És el que escriu Consuelo en el seu llibre de records (7).

La prova més evident d'aquesta decisiva influència de Consuelo en el relat més conegut i reconegut del seu marit està en una carta que, ja vídua, va deixar llegir a un grup d'amics. Edmond Petit, que va escriure una història de l'aviació francesa en el decurs de la Segona Guerra Mundial, va ser una de les persones que va tenir al seu abast l'esmentada carta de Tonio a la seva esposa i en va copiar el text: «Ja ho saps, la rosa ets tu. Tal volta no sempre he sabut fer-te costat, però sempre t'he trobat bonica». Paul Webster va escriure: «*El petit príncep*, escrit en companyia de la seva esposa, va culminar la mútua introspecció, i va donar a la parella, ja cansada i camí de la vellesa, un bon argument per a una treva en un combat que ja havia provocat prou ferides en la seva difícil convivència» (8).

«El temps que has perdut amb la teva rosa, és el que fa que sigui tan important» (9). La rosa d'*El petit príncep* va trobar la seva calma i la seva pau creativa a Cadaqués, envoltada dels seus amics...

J. Víctor Gay és periodista.

Consuelo, Dalí i Cadaqués

—M'encanta el seu accent! Vostè parla com Salvador Dalí.

—Ja ho sé. És amic nostre, quan vulgui li presentaré. (6)

Aquest diàleg, recollit en l'esmentat llibre de memòries de Consuelo Suncín (pàg. 251), ens introdueix a la relació del matrimoni Saint-Exupéry amb l'artista de Figueres; una relació que s'encetà a París, immediatament després del casament. Però va ser a Nova York on es retrobaren els surrealistes exiliats, amb Dalí al capdavant. També hi eren, entre d'altres, Joan Miró, Marcel Duchamp i Max Ernst, tots ells cadaquesencs de vocació. Eren els anys 1943-1944, mentre mig món estava en guerra. Allà, en el 23è pis del número 240 de Central Park South, l'apartament dels Saint-Exupéry, s'aplegaven tots aquells artistes europeus que enyoraven els seus entorns d'inspiració.

No ens ha de sorprendre que, una vegada finalitzat el conflicte, tots tractessin de retornar a Cadaqués, on convidaven els seus amics, Consuelo entre ells.

Consuelo, la rosa del Petit Príncep

Malgrat l'exercici d'oblit voluntari, de silenci i allunyament que l'entorn de Saint-Exupéry, especialment els seus descendents directes, ha practicat respecte de Consuelo Suncín, i que s'ha vist confirmat en el decurs de l'any del centenari del naixement de l'escriptor, difícilment es podria explicar la trajectòria vital i literària de l'autor d'*El petit príncep* (i d'altres obres prou importants) al marge dels tretze anys de matrimoni.

El reconeixement que, malgrat tot, fa Simone de Saint-Exupéry

Notes

- (1) Curtis Cate. *Saint-Exupéry. Le Livre de Poche*. París, 1994.
- (2) Paul Webster. *Saint-Exupéry. Vie et mort du Petit Prince*. Éditions du Felin. París, 1993.
- (3) Simone de Saint-Exupéry. *Antoine, mon frère...*. Hachette. París, 1968.
- (4) Paul Webster. *Ibidem*.
- (5) Consuelo de Saint-Exupéry. *Memorias de la rosa*. Ediciones B. Barcelona, 2000.
- (6) *Ibidem*.
- (7) *Ibidem*.
- (8) Paul Webster. *Ibidem*.
- (9) Antoine de Saint-Exupéry. *El Petit Princep*. Alianza Editorial. Barcelona, 1997.